

The Potential Assesment of Communities for Eco – tourism and Cultural tourism Development, Case Study of Ban tha – Long Community, Ubon Ratchathani Province and Ban tha – Wat Community, Sakon Nakhon Province.

Passakorn Juansan ¹

Received	Reviewed	Revised	Accepted
30/06/2564	28/06/2564	17/07/2564	20/07/2564

Abstract

The purposes of this study were : 1) to study potential of the communities for improving to Eco-tourism and Cultural-tourism. 2) to obtain data for processing and developing to Eco-tourism and Cultural-tourism. This research worked in 2 study areas ; 1) Ban Tha Long, Huay Phai Sub District, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province. 2) Ban Tha Wat, Lao Po Dang Sub District, Muang District, Sakon Nakhon Province. Research method was worked by questionnaire survey from selected household and interviewed with community leaders, Government officer who involve in the study area, the local shop entrepreneurs, homestay services and local people. The finding showed that both communities, Ban Tha Long and Ban Tha Wat, have an average (x̄) at a high level in ecotourism and percentage tally (%) for cultural tourism is high level as well. The conclusion pointed out that both communities have the potential to be Eco-tourism and Cultural-tourism nevertheless there are the factors should be improved are encouraged the local people do more participate in tourism activities and suggested to the Government entire local and national level plan to develop the tourist attractions accordingly and explicitly. There are two development approaches: community level development should encourage people The private sector and community leaders are involved in decision making. Open a public forum for the community to determine the direction of the area's development There are government agencies to support in planning in terms of mapping, potential and linking with other tourist attractions and the proactive work of government and regional levels. Regional development there should be a study and promotion of tourism that is linked as a tourism route by using the

---

¹Silpakom University, E-mail : passakornjs@gmail.com.

connection point in the dimension of cultural tourism with a story or way of life along the Mekong in order to create a tourist destination in the region.

Keyword : Ecotourism, Cultural tourism, Potential assessment

การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าล้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร

ภาสกร จวนสง²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมต่อไป ซึ่งในการศึกษานี้มีพื้นที่ศึกษา 2 พื้นที่ คือ พื้นที่บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีและพื้นที่บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครในการศึกษาในครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนและการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ให้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ศึกษาผลจากการศึกษาพบว่า พื้นที่ชุมชนบ้านท่าล้งและบ้านท่าวัด ทั้งสองพื้นที่นั้นมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมากทั้งสองพื้นที่ และค่าคะแนนร้อยละ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากทั้งสองพื้นที่เช่นกัน จึงสรุปได้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และประเด็นที่ควรปรับปรุงคือ การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน แนวทางการพัฒนามี 2 แนวทางคือ การพัฒนาระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดเวทีสาธารณะให้ชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการวางแผนทั้งในด้านแผนที่ ศักยภาพ และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นและการทำงานเชิงรุกของภาครัฐและระดับภูมิภาค การพัฒนาระดับภูมิภาค ควรมีศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จุดเชื่อมต่อในมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (story) หรือวิถีชีวิตริมโขงเพื่อให้เกิดจุดท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค

คำสำคัญ : แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การประเมินศักยภาพ

² มหาวิทยาลัยศิลปากร, E-mail : passakornjs@gmail.com.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีค่าต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย อีกทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ดังจะเห็นได้จากมูลค่ารายได้รวมจากภาคการท่องเที่ยว ใน พ.ศ. 2560 ที่สูงถึง 2,831.52 พันล้านบาท (Office of the Permanent Secretary, 2018 : 5) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีบทบาทต่อการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและควมมีคุณค่าทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ จากการกำหนดเป้าหมายให้ ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในยุทธศาสตร์ ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้ อย่างยั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีการส่งเสริมภาครัฐได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวภายในประเทศมีความหลากหลาย ทั้งในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรม เชิงสุขภาพ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่เพียงจะก่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจแล้วยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหาการทำลายทัศนียภาพ ปัญหามลภาวะสภาพทางสังคม รวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวให้เสื่อมโทรมลง เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในประเทศเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ขณะที่ทรัพยากรเหล่านี้มีอยู่อย่างจำกัดไม่เพียงพอที่จะรองรับความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ อีกทั้ง เมื่อมีการขยายตัวของพื้นที่การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โครงสร้างพื้นฐานมีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ความเจริญต่างๆแพร่กระจายไปสู่พื้นที่ชนเมืองและชนบทมากขึ้น และในขณะเดียวกันจำนวนประชากรก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ทำให้โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ไม่เพียงพอ แต่ในทางกลับกัน การพัฒนาส่วนใหญ่นั้นจะกลับกลายมาเป็นการสร้างปัญหาในระยะยาวก่อให้เกิดปัญหา การแพร่กระจายของชุมชนเมือง (Urban Sprawl) อย่างไรที่สิ้นสุด และปัญหาอื่น ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจาก การพัฒนาที่ปราศจากการกำกับทิศทางและควบคุมตามมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ความไม่เพียงพอในการให้บริการสาธารณสุขปโภค และสาธารณูปการของรัฐ การรุกรานพื้นที่สีเขียว พื้นที่โล่ง พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นต้น (Department of Public Works and Town & Country Planning, 2015 : 38-39) ทำให้การจัดการแหล่งท่องเที่ยวมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้ จากข้อเสนอเกณฑ์การเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth Principles) กับการสร้างยุทธศาสตร์ด้านผังเมืองของประเทศไทย ก็ได้มีข้อกำหนดไว้ในขั้นตอนการวางผังพัฒนาภาคและเมือง กล่าวคือ ต้องใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน การปรับปรุงผังการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ ผสมผสานการใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า พร้อมทั้งสงวนรักษาพื้นที่ธรรมชาติรอบนอก เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม และการสร้างสถานที่

พิเศษที่ดึงดูดใจและมีความงดงามเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักหวงแหน ประชาชนมีความรักและความผูกพันต่อสถานที่ (Bunyaprawit, T., 2015) ดังนั้น การจัดการพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา จึงได้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย ขั้นตอน และวิธีการจัดการอย่างเป็น ระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน การรักษาระบบนิเวศ การจัดการสามารถควบคุมขนาดของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมโดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญทางด้านทรัพยากรท่องเที่ยว และองค์การบริหารการจัดการ ซึ่งจะมีประสิทธิภาพให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถ อำนวยประโยชน์ ดำรงสภาพ บอบบาทหน้าที่ และฟื้นตัวได้ตามสภาพธรรมชาติ นักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป มีจิตสำนึกและมีความตระหนักในการอนุรักษ์ ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และมีขีดความสามารถในการจัดการ เกิดความภูมิใจ และยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน (Buabangploo, P., 2018 : 97) พื้นที่ชุมชนแต่ละแห่งตั้งอยู่ในอาณาบริเวณของระบบนิเวศที่แตกต่างกันไปตามบริบทความสามารถในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมนั้นก็มีความแตกต่างกันไปตามบริบท เช่นเดียวกัน ในข้อเท็จจริงบางชุมชนอาจมีระบบนิเวศที่มีศักยภาพในระดับที่สูงและมีความน่าสนใจเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ แต่บางชุมชนอาจมีระบบนิเวศที่น่าสนใจแต่ก็ไม่ได้โดดเด่นมากเพียงพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ว่าทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือแม้กระทั่งในระดับท้องถิ่น หากเปรียบเทียบกับชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประสบความสำเร็จในบริเวณอื่น ภายใต้อาณาเขตข้างต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน โดยผ่านกรณีศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้รับทราบว่าคุณสมบัติหรือเหมาะสมที่จะดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ รวมทั้งจะมีแนวทางในการพัฒนาให้เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอย่างไร

ชุมชนบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนบ้านท่าวัด ตำบลเท ล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ 2 พื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในการศึกษาเรื่องศักยภาพของพื้นที่ เนื่องจากทั้งสองพื้นที่เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรองที่ต้องรับนักท่องเที่ยวที่จะมาพักผ่อนซึ่งมีพื้นที่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก กล่าวคือ ชุมชนบ้านท่าลั้ง เป็นพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติผาแต้มซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก และชุมชนบ้านท่าวัดก็มีพื้นที่ติดกับหนองหาน แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสกลนคร ซึ่งทั้งสองพื้นที่มีความน่าสนใจในการเป็นพื้นที่ที่รองรับการถ่ายโอนและเชื่อมโยงกับพื้นที่หลักในการท่องเที่ยว และมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของการมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของตัวอาคารพักอาศัยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย สวยงาม เหมาะแก่การท่องเที่ยวและมีการจัดการพื้นที่ชุมชนโดยชุมชนเอง อีกทั้ง ในชุมชนยังมีการให้บริการห้องพักโฮมสเตย์ให้ประชาชนมาพักผ่อน ท่องเที่ยว จากข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ ทำให้

ผู้วิจัยมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนทั้งสองชุมชนในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงศักยภาพของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว และเป็นแนวทางในการพัฒนาที่จะสามารถนำไปพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม
3. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศักยภาพของชุมชนพื้นที่ ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประเด็นประกอบด้วย ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ และมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ, ความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, การให้การศึกษาเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ, การมีส่วนร่วมของชุมชนโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเด็นประกอบด้วย การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น, การมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น, การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น, การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของชุมชนพื้นที่

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และการเกษตร รวมถึงแหล่งเรียนรู้ ในเขตจังหวัดทางภาคอีสาน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เอกสารสิ่งพิมพ์ และการประชาสัมพันธ์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในแต่ละจังหวัดในเขตภาคอีสาน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และบ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้แทนแต่ละหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้แทนหลังคาเรือนโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan.

1970 : 608) ทั้งนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยการเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน 2) เจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 3) ผู้ประกอบการร้านค้า 4) ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ 5) ประชาชนในพื้นที่

ระเบียบวิธีวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยปรับปรุงและประยุกต์มาจาก คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและคู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการศึกษา แล้วนำมาสรุปเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบในการประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยประกอบด้วย เกณฑ์ นิยาม และกำหนดตัวชี้วัด

โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีการการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์นั้นจะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา การสรุปและตีความ แล้วทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมภายใต้ขั้นตอนในการศึกษาและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนาในแต่ละประเด็นของการศึกษา ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งการศึกษาเป็น 2 ด้านดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 เกณฑ์ในการประเมินคือ

1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่าชุมชนบ้านท่าลั้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ทุกกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์ยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐ มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในประเด็นของการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น การทำประมง การทำการเกษตร และการทำปศุสัตว์ และการทำการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน เป็นต้น ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในประเด็นการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ เช่น การเก็บของป่า

การตัดไม้ไผ่จักสาน เป็นต้น เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการเชื่อมโยงข้อมูล/ประสานแหล่งท่องเที่ยวอื่น และผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในประเด็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ทุกกลุ่มมีบทบาทยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐในประเด็นการแสดงออกในการรับผิดชอบต่อพื้นที่ชุมชน เช่น เป็นแกนนำเก็บขยะและรักษาสิ่งแวดล้อม, การร่วมกันทำความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม, การปลูกต้นไม้ เจ้าหน้าที่รัฐและผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการบริหารจัดการพื้นที่ในการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดทำลายสิ่งแวดล้อม และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการช่วยกันสอดส่องเป็นหูเป็นตาในการรักษาพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้นักท่องเที่ยวมาทำลายพื้นที่ท่องเที่ยวและทำลายสิ่งก่อสร้างในชุมชน

3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นการมีหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้านในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการประชาสัมพันธ์และให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว การจัดทำป้ายบอกทาง

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกัน คือผู้นำชุมชนมีบทบาทในประเด็นการเป็นแกนนำ, เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ การจัดการการท่องเที่ยว และประเด็นการเป็นผู้มอบหมายงานแก่ประชาชนในพื้นที่และวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน ผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการร่วมรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการแบ่งกลุ่มเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในและกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ สำหรับประเด็นที่ผู้ถูกสัมภาษณ์คิดแตกต่างกันคือ บ้านท่าล้ง ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทตรงกันคือ ประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ แต่ในบ้านท่าวัด ผู้บริการโฮมสเตย์จะมีบทบาทคือประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่

5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สิ่งที่ชุมชนบ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกัน คือ ผู้นำชุมชนมีบทบาทในประเด็นการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การจัดหาน้ำดื่ม, ความปลอดภัย การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำถนน ป้ายบอกทาง และจัดหาน้ำในการอุปโภคและบริโภค ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการเป็นหู

เป็นตาช่วยเจ้าหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการให้ความร่วมมือกับภาครัฐและช่วยนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันคือ ทุกกลุ่มที่ถูกสัมภาษณ์ยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐ มีบทบาทตรงกันในประเด็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาษาบรู(ท่าล้ง) ภาษาญ้อ(ท่าวัด) การประกอบอาหาร พิธีกรรมความเชื่อ ฯลฯ เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการจัดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และการประกอบพิธีกรรมเฉพาะถิ่น ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนท่าล้งและท่าวัดให้ข้อมูลที่แตกต่างกันหลายประเด็นดังนี้ 1) ประเด็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการรักษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่น รูปแบบของอาคารบ้านสองชั้น การใช้วัสดุที่ทำด้วยไม้ กลุ่มที่มีบทบาทในชุมชนท่าล้งคือผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ชุมชนท่าวัดคือผู้นำชุมชน 2) ประเด็นการรักษาและร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น เช่น การสร้างอาคารและบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นต้น กลุ่มที่มีบทบาทในชุมชนท่าล้งคือผู้นำชุมชน ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ ชุมชนท่าวัดคือผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ 3) ประเด็นการส่งเสริม สนับสนุนการใช้ภาษาถิ่น การทำหัตถกรรมชุมชน การจัดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ทุกกลุ่มในชุมชนท่าล้งและท่าวัดมีบทบาทตรงกัน 4) รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การใช้ภาษาถิ่น, การทำเครื่องจักสานใช้ในครัวเรือน, การมีประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น กลุ่มผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ของชุมชนท่าล้งและท่าวัดให้ความสำคัญและรักษาไว้

3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าล้ง ทุกกลุ่มมีบทบาทยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐในประเด็นการอนุรักษ์ และสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง ส่วนชุมชนท่าวัดกลุ่มที่มีบทบาทในประเด็นดังกล่าวคือ ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่

4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดให้ข้อมูลที่คล้ายกันทุกประเด็นคือ 1) ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในประเด็นการสนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น การฝึกภาษา(บรู, ญ้อ), การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ, กิจกรรมท่องเที่ยววัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน, การให้นักท่องเที่ยวซื้อผลิตภัณฑ์ ของชุมชน เป็นต้น 2) ผู้นำชุมชนและผู้บริการโฮมสเตย์มีบทบาทในประเด็นการทำกิจกรรมกับนักท่องเที่ยวโดยการนำเที่ยว 3) ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนในพื้นที่

มีบทบาทในประเด็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น 4) เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในประเด็นการอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า ข้อมูลของกลุ่มที่ถูกสัมภาษณ์ในสองพื้นที่ทั้งพื้นที่บ้านท่าลั้งและพื้นที่บ้านท่าวัดมีลักษณะตรงกันหลายประเด็น และมีความถี่ของการตอบสัมภาษณ์ในทิศทางเดียวกัน โดยบทบาทสำคัญในการเป็นแกนนำในการสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวจะเป็นผู้นำชุมชน และกลุ่มที่ส่งเสริมและสนับสนุน อำนวยความสะดวกคือ เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งในพื้นที่ชุมชนที่บริการจัดการตนเองผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่จะมีบทบาทสูง

2. สรุปผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ มีผลสรุปในแต่ละด้านดังนี้

ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ประเด็นที่ศึกษาคือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ พื้นที่บ้านท่าลั้งพบว่า ดัชนีข้อที่ 1 การมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเช่น การทำประมง การหาของป่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (x) เท่ากับ 2.32 ซึ่งอยู่ในระดับศักยภาพมาก และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 การมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การทำประมง การหาของป่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (x) เท่ากับ 2.17 ซึ่งอยู่ในระดับศักยภาพปานกลาง

2. ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นที่ศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง พื้นที่บ้านท่าลั้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 4 การรักษาสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด เป็นดัชนีที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 83.08 และบ้านท่าวัด ดัชนีข้อที่ 1 มีหน่วยงานจากชุมชนคอยเฝ้าระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาทำลายสภาพแวดล้อม เป็นดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 74.82

3. การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ซึ่งประเด็นที่ศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ พื้นที่บ้านท่าลั้งพบว่า ดัชนีข้อที่ 2 มีป้ายบอกทางและป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญ และข้อที่ 4 มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ เป็นดัชนีที่มีค่าร้อยละที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 84.62 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน เป็นดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 73.74

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นที่ศึกษาคือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 90.77 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ เป็นประเด็นที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 76.98

5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประเด็นที่ศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน พื้นที่ท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 การมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$) เท่ากับ 1.78 อยู่ในระดับ มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ และท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 การมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ( ) เท่ากับ 1.77 อยู่ในระดับ มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ

ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประเด็นที่ศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษานขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม พื้นที่บ้านท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 4 มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 82.25

2. การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ประเด็นที่ศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี พื้นที่บ้านท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 93.85 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 2 การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.45

3. การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น ประเด็นที่ศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนสถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่ พื้นที่บ้านท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 และบ้านท่า

วัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 58.99

4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน ประเด็นที่ศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออกที่สามารถบ่งบอกและอธิบายถึงเรื่องราวของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่บ้านท่าล้ง พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.15 และบ้านท่าวัด พบว่า ดัชนีข้อที่ 1 มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.33

อภิปรายผลการวิจัย

สามารถอภิปรายผลในการศึกษา ดังนี้

1. ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ในการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษาคือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ ซึ่งเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การทำการประมง การทำการเกษตร การหาของป่า การนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาเป็นองค์ประกอบในครัวเรือน จนถึงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งจากข้อมูลทางการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้งและบ้านท่าวัด มีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีพเป็นอย่างมาก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้งสองพื้นที่ก็ได้กล่าวถึงการพึ่งพาธรรมชาติของทั้งสองพื้นที่ศึกษามากเช่น การทำประมงและการเก็บพืชพรรณจากธรรมชาติมาใช้ในหลังคาเรือนเช่น การเก็บผักหวานป่า การเข้าป่าไปตัดไม้ไผ่มาทำเครื่องจักรสาน และการพาครอบครัวล่องเรือท่องเที่ยวในช่วงน้ำลด รวมถึงการทำการเกษตร และการทำปุ๋ยสัตว์ และการทำการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับบัคเลย์ (Buaphet, G., 2006 : 26) ศาสตราจารย์ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยกริฟฟิท ประเทศออสเตรเลีย ให้คำนิยามสั้น ๆ ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยผลิตผลทางธรรมชาติ การจัดการที่ยั่งยืนและองค์ประกอบทางการศึกษา ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการอนุรักษ์ และ

และค่าเฉลี่ยในเรื่องของความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษาคือ มีการพึ่งพาธรรมชาติในเรื่องของการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยวทั้งในทางบกและทางน้ำ บ้านท่าล้งมีดัชนีที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ( ) อยู่ในระดับ 2.32 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพมาก และมีความ

คล้ายคลึงกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่มีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกัน จะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยมากที่สุด ( ) อยู่ในระดับ 2.17 ซึ่งเป็นระดับศักยภาพมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง และพื้นที่บ้านท่าวัด เป็นพื้นที่ที่มีการพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยว มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Santasombat, Y., 1999) การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกัน โดยไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด ในลักษณะเช่นนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นทำการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษา

2) ความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยชุมชนเอง จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ศึกษาคือบ้านท่าล้ง จะให้ความสำคัญในเรื่องของการรักษาสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่อย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนในพื้นที่ของทั้งสองที่กล่าวถึงว่า ประชาชนในพื้นที่ได้มีการช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ กลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) การสงวนรักษา พื้นฟู ควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้นานที่สุดหรือตลอดไป 2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ 3) เจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่าง ๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

และจากแบบสอบถามที่ค่าดัชนีที่มีการจัดการสูงที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 แตกต่างจากบ้านท่าวัดซึ่งบ้านท่าวัดนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องของการมีหน่วยงานจากชุมชนคอยเฝ้าระวังไม่ให้ผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาทำลายสภาพแวดล้อมมากกว่าเรื่องอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากค่าดัชนีในการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 74.82 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kuecharoen, S., (2006 : 141) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกกระทบ และพื้นที่ตัวได้ยาก สรุปได้ว่า พื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่คือบ้านท่าล้ง และบ้านท่าวัด มีการให้ความสำคัญในการจัดการในเรื่องของความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3) การให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจ ซึ่งประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง จะให้ความสำคัญในเรื่องของการมีป้ายบอกทางและป้ายบอกความเป็นมาของพื้นที่ตามบริเวณที่สำคัญและการที่มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ นิทรรศการ จะเห็นได้จากดัชนีที่มีค่าร้อยละที่มีการจัดการสูงสุด เท่ากับร้อยละ 84.62 ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้บริการโฮมสเตย์และประชาชนในพื้นที่ที่ได้มีการบริการนักท่องเที่ยวในเรื่องของป้ายบอกทาง การอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยวในเรื่องความเป็นมาของพื้นที่แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาพักที่โฮมสเตย์และคนที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Thong On, W. (2007: 13-14) ที่กล่าวไว้ในหัวข้อการกำหนดมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวต้องมีระบบให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว

แตกต่างกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการให้ความรู้หรือมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวและการบรรยายถึงความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือนักวิชาการที่มาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีการจัดการมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 73.74 ซึ่งจะสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่ได้เข้ามาส่งเสริมเรื่องของการแนะนำ ให้ความรู้แก่ชาวบ้านและในเรื่องของการประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยว เช่น มีการให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวแก่ชาวบ้านจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) สอดคล้องกับแนวคิดของ Kuecharoen, S. (2006 : 141) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

4) การมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นในการศึกษาคือ ประชาชนในพื้นที่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง จะให้ความสำคัญในเรื่องประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เป็นประเด็นที่มีคุณสมบัติมากที่สุด จะเห็นได้จากค่าเท่ากับร้อยละ 90.77 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ในส่วนของพื้นที่บ้านท่าวัด จะให้ความสำคัญในเรื่องการมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ เป็นประเด็นที่มีคุณสมบัติมากที่สุด จะเห็นได้จากค่าเท่ากับร้อยละ 76.98 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด

ของ Thong On, W. (2007 : 13-14) ที่กล่าวไว้ในหัวข้อการกำหนดมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี

สรุปได้ว่าทั้งสองพื้นที่ศึกษาจะให้ความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการพัฒนาในเรื่องการมีส่วนร่วม ทั้งสองพื้นที่ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมมากขึ้น รวมถึงกิจกรรมของชาวบ้านที่จะเข้ามามีส่วนร่วมควรให้มีความน่าสนใจและมีความหลากหลายทั้งในกิจกรรมพื้นฐานที่ควรจะมีและกิจกรรมเสริมที่ทันสมัย

5. โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน มีประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง มีการให้ความสำคัญในเรื่องการมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (๖) อยู่ในระดับ 1.78 ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่มีการให้ความสำคัญในเรื่องการมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (๖) อยู่ในระดับ 1.77 สอดคล้องกับค่าให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนผู้ประกอบการร้านค้า และประชาชนในพื้นที่ ของทั้งสองพื้นที่ที่มีการได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอแนวทางในการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวรวมถึงเรื่องการอำนวยความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ให้ความสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม

สรุปได้ว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง และพื้นที่บ้านท่าวัด ให้ความสำคัญในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานที่เหมือนกัน ดังนั้น การให้ให้ความสำคัญในเรื่องการมีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา เป็นดัชนีที่มีศักยภาพการรองรับเพียงพอ จึงเป็นเรื่องที่ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

1.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1). การมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีประเด็นในการศึกษาคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไม่เหมือนในท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษา อาหาร การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง มีการให้ความสำคัญในเรื่องภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ชุมชน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 ในส่วนของบ้านท่าวัด จะให้ความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 82.25 ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ของทั้งสองพื้นที่ ที่กล่าวถึงเรื่องภาษาที่เป็นของตนเองที่ไม่เหมือนใคร มีอาหารประจำท้องถิ่นประจำฤดูกาล และมีประเพณีประจำปีที่ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดของ Thong On, W. (2007 : 24-25) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ต้องมีสิ่งดึงดูด เช่น ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร และประเพณี วัฒนธรรม พื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ จากการให้ความสำคัญในเรื่องของเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ของสองพื้นที่ทำให้ทราบว่าพื้นที่สองพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังคงดำรงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้เหมือนกัน

2). การอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น มีประเด็นในการประเมินคือ พื้นที่ชุมชนมีการรักษารูปแบบของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะมีการศึกษาแยกย่อยลงไปในเรื่อง การมีสิ่งปลูกสร้างที่บ่งบอกถึงสถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน มีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล่าง ให้ความสำคัญในเรื่องการมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 93.85 ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่บ้านท่าวัด ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เช่นเดียวกัน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.45 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับแนวคิดของ Thong On, W. (2007: 24-25) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ต้องมีสิ่งดึงดูด เช่น งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน เป็นประเด็นศึกษาที่บ่งบอกถึงการอนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ได้อย่างชัดเจน

3). การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น มีประเด็นในการศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนมีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล่างมีการให้ความสำคัญในเรื่องของการบูรณะสิ่งปลูกสร้าง

และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 83.08 และในพื้นที่บ้านท่าวัด มีการให้ความสำคัญในเรื่องการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 58.99 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Thong On, W. (2007 : 24-25) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ต้องมีสิ่งดึงดูด เช่น งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง และแนวคิดเรื่องลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Thong On, W. (2007 : 23-24) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในเชิงลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

จากการศึกษาจะเห็นว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่คือพื้นที่บ้านท่าล้งและบ้านท่าวัดนั้น มีการให้ความสำคัญที่เหมือนกันในเรื่องของการให้ความสำคัญในเรื่องของการบูรณะสิ่งปลูกสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อย่างชัดเจน ซึ่งแสดงว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสอง มีการช่วยกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยไม่ถูกกลืนจากสังคมสมัยใหม่ ได้อย่างเข้มแข็งนั้นแสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์อาคารจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชน มีประเด็นในการศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือการแสดงออก ที่สามารถบ่งบอกและอธิบายเรื่องราวของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้ง มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน จะเห็นได้จากค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.15 ส่วนในพื้นที่บ้านท่าวัด มีโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน และมีค่าดัชนีที่มีคุณสมบัติมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 86.33 ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ทั้งสองพื้นที่ที่กล่าวถึงโบราณสถานในพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ถ้ามีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่ชาวบ้านจะต้องพาเข้าไปเยี่ยมชม สักการะ เช่น ดอนปู่ตา รอยพระพุทธรูปในบ้านท่าล้ง พิพิธภัณฑสถานเครื่องเงินสมัยทวารวดีในบ้านท่าวัด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว Ministry of Tourism and Sports (2008) ได้กล่าวถึงประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแยกย่อยออกเป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น มีพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ศึกษาทั้งสองนั้นได้มีโบราณสถานที่บ่งบอกเรื่องราวของพื้นที่เช่นเดียวกัน คือพื้นที่บ้านท่าลั้งมี ดอนปู่ตา รอยพระพุทธรบาท พื้นที่บ้านท่าวัด มีพิพิธภัณฑน์ หนองหาน นอกจากนี้พื้นที่ศึกษาทั้งสองยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวในพื้นที่ได้อีกด้วย

2. ความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ในการเก็บข้อมูลจากประชาชนและกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 พื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า ในด้านกายภาพและที่ตั้งมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เพราะมีทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะภาษาที่สืบทอดกันมานอกจากใช้ในการสื่อสารของคนในชุมชนแล้วยังสอดแทรกในพิธีกรรมและการต้อนรับนักท่องเที่ยว จากบทบาทของประชาชน ผู้นำชุมชนและภาคเอกชนในพื้นที่โดยสะท้อนผ่านผลการศึกษาที่บทบาทสำคัญส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของชุมชน ทั้งเรื่องการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมในการวางแผนทรัพยากร การสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น แต่บทบาทของหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐสะท้อนผ่านการส่งเสริมและสนับสนุนในบางเรื่องที่เป็นหน้าที่หลัก เช่น การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานของทุกชุมชน ดังนั้นในการที่พื้นที่หรือชุมชนจะมีศักยภาพมากพอในการรองรับนักท่องเที่ยวและสามารถรักษาสมดุลเพื่อให้การท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเติบโตและพัฒนา หน่วยงานภาครัฐจึงเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับ Wichiannoi, N., et al. (2021) ศึกษามุมมองภาครัฐต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานีพบว่าทางด้านกายภาพและที่ตั้งมีความสำคัญในการเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ข้อค้นพบหนึ่งประการหนึ่งคือ ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมักอยู่ในความรับผิดชอบของภาคเอกชนประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งถ้าประชาชนและหน่วยงานภาครัฐสามารถมีบทบาทร่วมกันได้จะเป็นการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ Pianphon, P. (2016) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเหล่าในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การเห็นความสำคัญของการร่วมมือระหว่างประชาชนและรัฐบาลจะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวได้ การศึกษาพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านเหล่า ได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต่อวิถีการดำเนินชีวิตเป็นหลักสำคัญ จึงทำให้มีการเข้าร่วมของหน่วยงานหลายฝ่ายในชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนพัฒนาคนในชุมชนโดยการจัดสร้างกิจกรรมองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านการเข้ารับการอบรม การศึกษาหรือทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ การประชุมแบบกลุ่ม การจัดเวทีชุมชนและมีการกำหนดมาตรฐานการป้องกันทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ

Buabangploo, P. (2018) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวสร้างรายได้และส่งเสริมอาชีพด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้เป็นผู้บริการด้านการท่องเที่ยว แต่ยังไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการในพื้นที่อุทยานในปัจจุบัน ดังนั้นจากการศึกษาพบว่า บ้านท่าล้งและท่าวัดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังคงมีความต้องการให้ส่งเสริมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. บ้านท่าล้ง จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง 2) การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การกระจายรายได้หรือผลตอบแทนแก่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม 4) การหาตลาดและแหล่งขายสินค้าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน และ 5) การบูรณาการปัดกรรมโบราณและส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์บ้านเก่า

2. บ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร ได้แก่ 1) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม 3) พัฒนาจุดบริการนักท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ และ 4) การหาตลาดและแหล่งขายสินค้าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

3. แนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านท่าล้งและพื้นที่บ้านท่าวัดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้วยปัจจัยแหล่งที่ตั้ง สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตที่สวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวแนวใหม่ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ เช่น พื้นที่ท่าวัดที่ใกล้หนองหาน และพื้นที่ท่าล้งที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่พึ่งพิงแม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำโขง และจากข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณสะท้อนถึงประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ภาคเอกชนมีความต้องการให้เกิดการพัฒนา และจากการศึกษางานวิจัยต่างๆ มีแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ท่าล้งและพื้นที่ท่าวัด ดังนี้

1. ระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดเวทีสาธารณะให้ชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการวางแผนทั้งในด้านแผนที่ ศักยภาพ และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นและการทำงานเชิงรุกของภาครัฐ สอดคล้องกับการวิจัยของ Chaipiboon, S. (2007) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งข้อมูล

จากการจัดเวทีชาวบ้านที่ได้เข้าร่วมวางแผนการจัดการ คือ การจัดการด้านโครงสร้างองค์กร การท่องเที่ยว การจัดการบุคลากร การจัดระบบการดำเนินการ และการติดตามตรวจสอบการดำเนินการ

2. ระดับภูมิภาค ควรมีศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จุดเชื่อมต่อในมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (story) หรือวิถีชีวิตริมโขงเพื่อให้เกิดจุดท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค อาทิเช่น การศึกษาของ Krachangcham, S., et al. (2018) ทำการศึกษาเพื่อยกระดับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้คุณค่าสถาปัตยกรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนา ทำให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันทางด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม หรือการศึกษาของ Ongsakul, C. & Nuansanong, K. (2016) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เกิดเส้นทางท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลาที่เชื่อมโยง 3 จังหวัดภาคใต้ และ สอดคล้องกับการวิจัยของ Wichiannoi, N., et al. (2021) ศึกษามุมมองภาครัฐต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี: กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต เทศบาลเมืองท่าโขลงและเทศบาลเมืองบึงยี่โถ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตจึงควรเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน และพัฒนาเชิงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทางน้ำและทางบก การปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมเมืองและธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

1. ในเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์และงบประมาณในการแข่งขันการท่องเที่ยวระดับชุมชนอย่างจริงจัง
2. ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์เพื่อให้คนในพื้นที่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการทวงแผนรักษาธรรมชาติและเป็นผู้มีส่วนในการวางแผนให้เกิดความยั่งยืน
3. ควรมีการทำสื่อและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ใช้ในการทำแผนที่การเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและทางวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (Story) ร่วมสมัย

References

- Buabangploo, P. (2018). Sustainable Ecotourism Management Approach, Khao Khitchakut National Park, Chanthaburi Province. *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, Vol.12(2), P.96-98.
- Buaphet, G. (2006). *Participation in Community Based Ecotourism Management : A Case Study of Khiriwong Community, Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province* Bangkok: Chulalongkorn University.
- Bunyaprawit, T. (2015). *Smart Growth Criteria Proposal and Thailand's Urban Planning Strategy*. [Online]. <http://www.oknation.net/blog/smartgrowththailand/2015/01/09/entry-2>. [29 July 2020]
- Chaipiboon, S. (2007). *Participatory Cultural Tourism Management: A Case Study of Tourism Potential of Nakhon Chum Community, Mueang District, Kamphaeng Phet Province*. Bangkok: Office of the National Research Council of Thailand.
- Department of Public Works and Town & Country Planning. (2015). *Land use schedule plan according to classification Type and display of transportation and transport projects annexed to the Ministerial Regulations to enforce the Bueng Kan Combined City Plan*. Bueng Kan: Office of Public Works and Town & Country Planning.
- Krachangcham, S., et al. (2018). *Tourism Product Development Guidelines Project Set culturally to create added value. Case Study: Lanna Civilization Tourism Route, Sub-Project at 2 Education to enhance cultural tourism routes for learning architectural values in the Lanna civilization path*. Bangkok: Office of the National Research Council of Thailand.
- Krejcie, R.V.,and Morgan D.W. (1970). " Determining Sample Size for Research Activities. " *Psychological measurement*: 607-610.
- Kuecharoen, S. (2006). *Ecotourism*. Bangkok: Apichart Printing.
- Ministry of Tourism and Sports. (2008). *Guidelines and strategies for developing ecotourism Ubon Ratchathani Province*. Ubon Ratchathani: Ministry of Tourism and Sports.
- Office of the Permanent Secretary. (2018). *Thailand Tourism Statistics Report 2017*. [Online]. [:https://www.mots.go.th/old/ewt_dl_link.php?nid=11588](https://www.mots.go.th/old/ewt_dl_link.php?nid=11588). [15 February 2020]
- Ongsakul, C. & Nuansanong, K. (2016). *Cultural Tourism in Songkhla Lake Basin for Sustainable Development*. Songkhla: Thaksin University.

Pianphon, P. (2016). *Ecotourism management model with participation of the home community in the area of the Mon Ngoga Royal Project Development Center Chiang Mai*. [Online].

http://mdc.library.mju.ac.th/thesis/2018/phomchai_phianphol/fulltext.pdf

[19 June 2021]

Santasombat, Y. (1999). *Ecotourism*. [Online] <http://www.bangkokbiznews.com>. [29 July 2020].

Thong On, W. (2007). *A set of teaching materials and human resources courses*. Phrae University Bangkok: Kasetsart University.

Wichiannoi, N., et al. (2021). The Government's Perspectives to the Tourism Development in Pathumthani Province: The Case Study Rangsit City Municipality, Thaklong Municipality, and Bueng Yitho Municipalit. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, Vol. 8(12), P.1- 17.